

L'antic pont de Bassella a la Ribera Salada, 1907

1914. El Pont de Bassella, la Ribera Salada (l'Alt Urgell).

Foto: Francesc Xavier Parés i Bartra (1875-1955).

Gairebé ja allà on la Ribera Salada s'aboca al Segre, el pont de Bassella permetia des de feia pocs anys que la carretera que pujava a la Seu des de Lleida i des de Calaf travessés la vall. Fins a aquell moment, només el vell pont romànic d'Ogern, que no admetia el pas de carros, deixava creuar el riu sense mullar-se.

Però heus ací que la monumental riuada de **1907**, recordada a molts indrets del país, se'n va endur tres arcades, d'aquell ferreny pont aixecat a Bassella. El pas, doncs, restà tallat. S'hi construï una palanca o passera de fusta, d'arcada a arcada, a l'espera dels pressupostos estatals (espanyols) que en permetessin la reconstrucció.

*1914. El Pont de Bassella, la Ribera Salada (l'Alt Urgell).
Bassella, l'Alt Urgell.*

La imatge mostra com, set anys després de la magna avinguda de la Ribera Salada, el pont encara no havia estat reconstruït. Ans al contrari, s'hi havia afegit una altra estructura, sostinguda sobre pilastres de fusta, que permetia pujar des de la llera del riu fins als dos ulls que encara aguantaven dempeus. Si el corrent ho permetia, doncs, es podia pujar a peu o potser també amb cavalleria i travessar a l'altra banda.

El fotògraf barceloní, doctor en medicina i soci del CEC des del 1906, les activitats del qual retratà sovint, residí des del 1904 per mor de son primer matrimoni a la Casa de les Punxes.

Visita de diputat De Barcelona a la Seu

Un districte que es redimeix. - Del tren a l'automòbil. - Un pont que no existeix, una palanca que se l'ha endut la riera i uns passatgers compromesos. - A coll-i-bé. Vorejant l'abim. - De poble en poble. Organyà i Castell-Ciutat - Ja hi som.

Per anar a la Seu un hom hauria d'anar com per anar a Portbou o a Tortosa. Doncs hi està més que per anar a Tolouse o a València i tant com per anar a Madrid. Com que el viatge es fa de dia, resulta que el qui n'ha de passar dos a la Seu, necessàriament a disposar de quatre. Per trobar-nos en ple segle XX, és massa lluny, tanmateix, la bella població muntanyenca. Però això li ve en bona part, d'ésser massa prop encara, per ella, els calamitosos temps del caciquisme, amb tot el roscó de vicis i corrupcions que llevaven als pobles i als districtes tota personalitat i tota virtut a benefici del primer vingut que tenia prou audàcia i prou mitjans d'influència per representar localment a copla d'ill legalitat i ocupar en nom d'ells un escó a les Cambres legislatives.

La qual cosa no vol dir que el moviment de redempció sigui a la Seu i al seu districte cosa d'ara tot just, perquè algunes manifestacions havien ofert, abans d'ara, de llurs ànsies de regeneració. Cap de tan palés no obstant, com la que ha dut a les Cortes d'Espanya el jove i eminent català En Josep Maria Trias de Bes. Tota els prestigi de la Seu s'han agrupat al conjunt del seu valer i de la seva simplicitat, que ha estat il·lució de gemanor entre personalitats de les més diverses tendències, però d'un mateix fons d'honorabilitat política, ciutadana i patriòtica.

Això no ha estat solament a la capital, sinó al districte. Un fet que ens han contat us en donarà ja la mesura. Hi ha hagut un poble que tota en pos En Trias. Però en aquell poble existien dos partits personalistes tradicionals i els elements de cada-escun d'ells es disputaven, encara! l'orgull de donar el major nombre de sufragis al nostre amic. Doncs ferer que la tipografia de les candidatures fos distinta, per tal de poder constatar quin dels dos grups se n'enduia semblant honor.

L'entusiasme del districte pel seu diputat, el paga En Trias de Bes d'una manera generosa, no planyent esforços ni sacrificis per estar-hi en contacte i fer cada dia més prospera la seva rica material i espiritual. D'aquí ha vingut la visita que acaba de fer a la Seu, preparatòria de la que té projectada per d'aquí una mesada a tot el districte.

Anem de Barcelona a Calaf per la línia del Nord, en tren mixt. Comença el sacrifici. Tot hom sap que cosa es viatjar en un tren mixt per la línia del Nord. No insistim. A Calaf prenem l'automòbil públic. Les notícies que hi ha de l'estat de la carretera i de l'enroscament dels rius per plujes recents, fan impossible el viatge en automòbil particular. Així i tot, a la vila de Pons, on arribem a la mitgdia, ens donen males noves del pas de Bassella. La riera Salada ha vingut grossa i ni l'automòbil públic la pot passar.

— Així, hem de renunciar al viatge? — Hauran de fer transbord. Un altre auto de la companyia espera els passatgers a l'altra banda de riera. — Aboniat sigui Déu. Podrem passar a peu per la palanca.

L'eixerida noia de la fonda on dinem somriu amb ironia, per dirnos:

— Qui sap on es la palanca. L'aigua se l'ha enduta. De totes maneres, trobaran uns homes que els passaran a coll, si a vostès no els espanta la riera.

Tant si ens ha d'espantar com si no, a les tres de la tarda ens anem altre cop a l'automòbil, que al cap de pocs moments comença a vorejar precipicis. L'aigua que s'hi estimba i es capbuca al peu baixa rabent i remorejant. Aturat en algun tou de brossa anegada o endut per la corrent, veiem de tant en tant algun animal domèstic, víctima del cop de riu. Tots d'arbres que en temps normal voregen la corrent, són convertits ara en illes o brolles directament de la riera com coloms a planes aquàtiques. Grans muntres de vigues serrades de poc són escampats ací i allà per la corrent. Alguns de

solts navega aigua avall, després del naufragi.

L'automòbil segueix serpentejant pel fust de carretera, damunt l'esgarriós venessegat.

De soltes, s'endia en sentit perpendicular a la vora de la timba, com si anés a saltar en el buidor. Tenim un moment d'esgarriança; sols un moment. El rofer, amb una seguretat meravelliosa, tomba arran del precipici i empen per un rost en davallada cap a la vora mateixa del riu.

Es aleshores que ens apareix amb tota la seva nuesa la ignominia del pont de la riera Salada en el lloc de Bassella. La buidor que fa un moment semblava haver-se'n de dragar, és la que correspondria al tram del pont. I a cada banda de riera hi ha construïts els muntants de pedra, i al mig de la corrent s'aixequen les pilastres esperant el pont que substituïxi el que va endur-se'n l'aigua l'any 1907. És, doncs, onze anys que en una carretera de l'Estat manca un pont essencialíssim, que afecta tres o quatre comarques i nombrosos pobles. Es ferer les pilastres, es ferer els muntants i fou agotada la consignació, i així resta l'obra i així està encara avui dia.

— I no es farà mai aquest pont, senyor diputat? — pregunta un passatger que ha hagut esment de qui era En Trias.

Aleshores aquest ens diu que ha d'haver sortit o està a punt de sortir a la «Gaceta» la subhasta per construir el tram del pont.

— Quedara deserta, també.

En efecte, la subhasta ha estat anunciada algun altre cop, però ho ha estat a un tipus tan baix, que era impossible trobar nostros. Ara, però, ja és cosa distinta: ara hi ha al ministeri de Foment un ministre veritable, que no es contenta amb verbalismes ineffectes i amb fer veure que fa, anunciant subhastes impossibles. I En Trias, amb tot i pertanyer el pont a un districte que no és el seu, en parlarà al ministre, el qual encomanarà a l'enginyer provincial de Lleida una enquesta en el sentit de saber quina quantitat podria valer l'obra. L'enginyer, per indicació del ministre, s'empil·lipidat mentre el seu comarcal assessorant es de la manera deguda. I ara el tipus de subhasta és el que correspon als preus actuals dels materials. I veu aquí com una obra que, feta al seu temps, hauria de costar dotze, ara amb la pujada provocada per la guerra, costarà més de quaranta. Però la salut del poble és la llei suprema. I el pont de Bassella és la salut de tota aquella banda de Catalunya.

El pont, doncs es farà i no haurém de pensar per la raononya que representa l'espectacle del qual som actors i espectadors en aquest viatge. Així que estopa l'auto a la vora del riu, ens enronda una colla d'homes sapats i fornits, oferint-nos llires sarrades per passar-nos a l'altra banda. L'aigua baixa a capbucons, amb una gran força. En l'auto vé, malalta, una senyora grossa. L'agafen entre dos homes — els més alts, — li fan la cadireta, l'aixequen tan com poden i emprenen el rabeig. L'aigua els aqota fins a la cintura. Per moment, un d'ells, sembla perdre terra i enfonsar-se. Afortunadament, cobeixen els rellusos del fons i els van seguint a les palpones, puix l'aigua vé espessa i bruta com terra desmarxada.

— Jo no m'ho puc mirar, — fa una altra senyora, que viatja amb un nen.

De sobte, fa un xifela.

— No tingui por, senyora — fa l'home que acaba de pendrell el nen dels braços.

I, nou sant Ferriol, se'l carrega al muscle i empen la travessia del correcte, a l'hora que la mare és presa com un infant per un altre home i es deixa dur sense deixar de clamar pel fill.

Mentrestant, uns altres viatgers s'han conllat a un carro i el carreter els porta riu a munt, cercant el pas menys perillós.

Així, de mica en mica, anem trobant-nos tots a l'altra banda, fins un

brigada que, de primer antuvi, s'entolava en travessar pels seus propis mitjans i ha acabat per decidir-se a ésser dut a coll, com els altres.

Després de llarga estona, acaba d'ésser transbordat l'equipatge. Paguem a aquells homes el seu treball, sense regatejar. Són pobra gent, i gràcies que els haguem trobat a punt. Total: Tres pessetes per viatger.

Ja som a l'altre automòbil; ja emprenem altre cop la marxa, sempre angustiat davant la timba, on rellueixen disputats a la roda a la terra. Ara l'aigua que rodola avall, sota nosaltres, és la del Segre, que també ve gros i arriba a cafererir. Ens entolarem per passos escarpats. L'esgarriança del sublim ens sobta un més d'un indret. Algun viatger retreu l'entrada de l'Infern del Dant. Naturalment! Les roques s'aixequen a banda i banda de l'abim, i nosaltres lluegem a mig cairre del venessegat. Al davant nostre sembla en determinats passos, que es cloguen els altíssims roquissers d'una banda i altra, com barrancs en el pas. La sensació de que l'abim ens va a engolir ens es renovada a cada moment. Però així que l'automòbil sembla anar a emprendre el buid a dret fi, l'habilitat del rofer el llença a dreta o esquerra, sortejant no solament els revolts, sinó les esllivissades de terra i d'aduc de roques que acaben de fer dificultós el camí. I acompanyats sempre del bramul de l'aigua grossa, voregem pobles i pobles, atrancats un segon a cada un per deixar la correspondència i reprendre tot seguit la cursa lolla.

A Organyà, on l'auto es para una mica més, tenim ocasió de saludar els bons amics de la població i adonar-nos d'acceptar un obsequi que ens tenen preparat. Organyà no és redimí encara. Els nostres amics ens contem amb quines manifestacions de felicitat hi cueja encara la política veïna. Però no es desanimen i resten fermes en la lluita. Saben la raó de part de l'alta els dona la seguretat del triomf definitiu.

Eucalzem amb tots aquella gent de bé, i altre cop en camí.

A darrera hora de la tarda som a un riu de la Seu, però els companys de Castell-Ciutat, la pintoresca població veïna, ens aturen i ens fan deixar l'automòbil per obsequiar-nos amb un grat refrigeri. Distingides personalitats de la Seu han vingut també a Castell-Ciutat. L'estona de conversa que tenim amb tots en la fresca deïtosa d'una bella miranda que domina el pla de la Seu, ens com pensa de totes les fadigues del viatge.

De Castell-Ciutat a la Seu hi ha sols uns minuts. A entrada de foc emprenem a peu la carretera. Aviat obirem la gentada que surt a rebre el diputat.

No allarguem més aquest article. Demà ja en parlarem.

J. MORATO.

GLOSARI

SHELLEY

Som al segon acte de la tragi-comèdia. — La bellesa és difícil. No basta despullar-se de cara a la solitud i a la tempestat, com Byron havia cregut. Cal pensar en altres coses.

Aleshores ve que l'anglo-saxó pensa en massa coses.

Es diu, per exemple: «El gran obstaculo que em priva d'arribar a la vida estètica, no serà l'ésser cristià...? I fa un gran esforç, i prova de deixar d'ésser cristià, com si això fos qüestió de voler o de no voler.

Al fons del fons dels fons, Anglaterra és un Occident euamorat d'un Orient. Que l'Orient no es el de Palestina? Serà, doncs, el de la India.

Aquell qui per no caure en Palestina cau en la India, s'anomena Shelley.

Descansa a Roma, al cementiri dels anglesos, allà on fa, entora de les tombes dels poetes prerromàntics, un silenci tan fi. Descansa a Roma, però com si descansas en el si de Brama.

XENIUS

Drets de reproducció i traducció reservats.

Autoritzem les notes de les quals ens preguem la publicació, amb un segell o una firma que ens sigui coneguda.

1918. El Pont de Bassella, la Ribera Salada (l'Alt Urgell).
«De Barcelona a la Seu», J. Morató a «La Veu de Catalunya», 19 de juliol.

Ressenya d'un viatge a la Seu d'Urgell des de Barcelona, o sigui, per Calaf i Ponts en aquells temps d'ara fa cent anys, amb motiu d'acompanyar un jove diputat a Corts (espanyoles) al seu districte electoral: «Per trobar-nos en ple segle XX, és massa lluny, tanmateix, la bella població muntanyenca». Calia tot un dia de camí, en aquells anys amb l'agreujant de la manca del pont de Bassella, cosa que convertia el viatge en tota una peripècia.

El viatge comença en tren, de Barcelona a Calaf, sense preferències de classe: «tothom sap què cosa és viatjar en un tren mixt per la línia del Nord. No insistim». Allà han de prendre transport públic, un cotxe de línia, perquè «les notícies que hi ha de l'estat de la carretera i de l'engruiximent dels rius per pluges recents, fan impossible el viatge en automòbil particular».

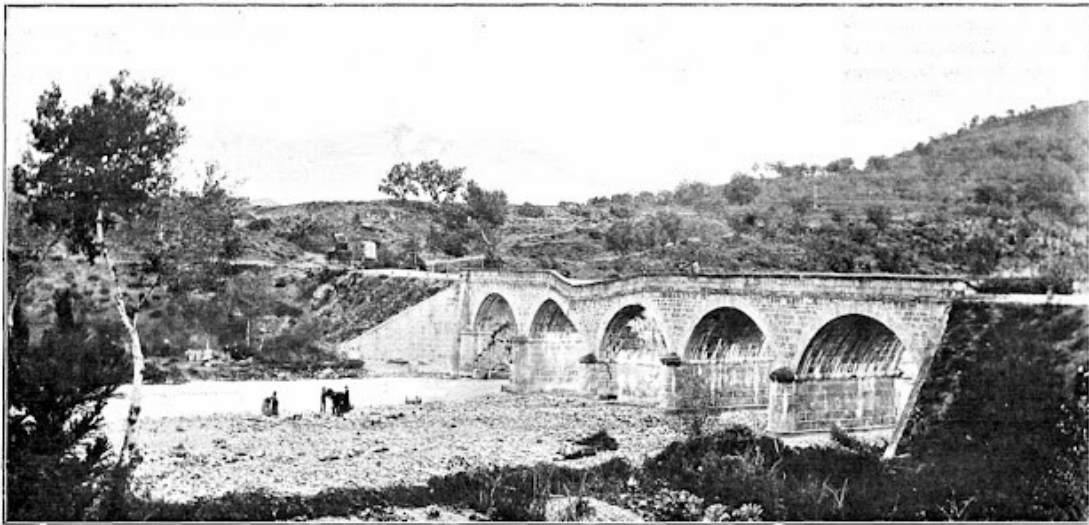
A migdia, ja són a Ponts. Males notícies del pas de Bassella. «Un altre auto de la companyia espera els passatgers a l'altra banda de la Riera». El cas és que «la Riera Salada ha vingut grossa i ni l'automòbil públic la pot passar». Supposem, doncs, que s'hi passava gualejant en temps de poca aigua. Perquè les estructures de fusta que el pont tenia muntades només eren aptes per a vianants i animals.

La confiança d'almenys passar com a vianants fins a l'altre costat aviat també s'esvaeix: «Qui sap on és la palanca. L'aigua se l'ha enduta». Com s'ho farien, doncs, per passar a l'altre costat. Prou deductiu: allà hi «trobaran uns homes que els passaran a coll, si a vostès no els espanta la rierada».

L'autor fa una molt fidel descripció de la brutícia vegetal que l'avinguda havia portat i havia anat acumulant als marges i als arenys de la Ribera. A la fi, «ens apareix amb tota la seva nuesa la ignomínia del pont de la Riera Salada en el lloc de Bassella... A cada banda del riera hi ha construïts els muntants de pedra, i al mig de la corrent s'aixequen les pilastres esperant el pont que substitueixi el que va endur-se'n l'aigua l'any 1907».

Això era, i cent anys després continua essent l'Estat (borbònic i espanyol) que no ens fa ni ens deixa fer: «fa, doncs, onze anys que en una carretera de l'Estat manca un pont essencialíssim que afecta tres o quatre comarques i innumbrables pobles. Es feren les pilastres, es feren els muntants i fou esgotada la consignació. I així restà l'obra, i així resta encara avui dia». Hi ha maneres de fer i actituds que només remeiarem, tard o d'hora, amb xarop republicà.

AL ALT URGELL

CARRETERA DE PONS A LA SEU. VISTA DEL PONT DE BASELLA SOBRE EL RIU RIVERA SALADA (AFLUENT DEL SEGRE)
EL TRASBORT DE MERCANCIES Y PASSATGERS HA DE FERSE AB GRANS PERILLS A COLL-Y-BÈ

1907. El Pont de Bassella, la Ribera Salada (l'Alt Urgell).

«La Il·lustració Catalana», núm. 233, 17 de novembre.

Foto: Josep Claverol.

La força de l'aigua esquerdà el segon arc de la banda meridional. L'estructura restà tan malmesa que calgué enderrocar-lo juntament amb l'anterior i posterior, de manera que «el transbord de mercaderies i passatgers ha de fer-se amb grans perills a collibè». Després s'hi farien les palanques de fusta per permetre un pas una mica més segur.

Quinalafem - L'antic pont de Bassella a la Ribera Salada, 1907

L'autor de l'article anterior certifica aquest pas a força de braços de macips encara l'any 1918: «Així que estopa l'auto a la vora del riu, ens enronda una colla d'homes cepats i fornits, oferint-nos llurs serveis per passar-nos a l'altra banda». Una senyora malalta i grossa és passada a cadireta de braços de dos d'aquests xicotots. La travessa, amb l'aigua fins a la cintura, és seguida amb suspens des de la vora. «Mentrestant, uns altres viatgers s'han confiat a un carro i el carreter els porta riu amunt, cercant el pas menys perillós». Cost del servei, tres pessetes per viatger.

Fins a la Seu, encara resta el paorós pas pel congost d'Oliana, com si fos «l'entrada de l'Infern del Dant», i «la sensació que l'abim ens engolirà ens és renovada a cada moment». D'allà per amunt, per Organyà i Castellciutat, la pujada ja és més pacífica. Des d'ací, «la fresca delitosa d'una bella miranda que domina el pla de la Seu, ens compensa de totes les fadigues del viatge».

2017. El Pont de Bassella, la Ribera Salada (l'Alt Urgell).

La construcció del pantà de Rialb ha provocat el canvi de traçat de la ruta tradicional, i el vell pont de Bassella ha quedat en desús, colgat d'aigua durant part de l'any. Quan el nivell és molt baix, encara pot creuar-se tot i que com més temps passa més perillós és. Des del pont nou de la C-14, veiem un filet dibuixat de costat a costat just a la superfície de l'aigua: és el vell pont, que queda submergit quan el pantà és del tot ple.

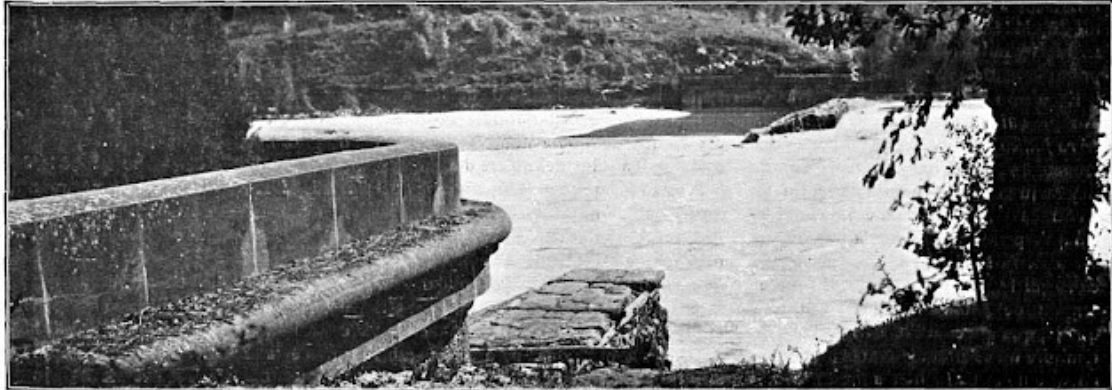
CARRETERA DE CALAF A PONS Y SEU D'URGELL. PONT SOBRE EL BERGÓS DEL QUE'N FOU ARRENCAT EL TERRAPLÉ DEL COSTAT, FENT QUE S'ANEGUessin Y DESTRUISSIN ELS CAMPS Y VINYES DE TORÀ

1907. El Pont del Llobregós, de Torà a Calaf (la Segarra).

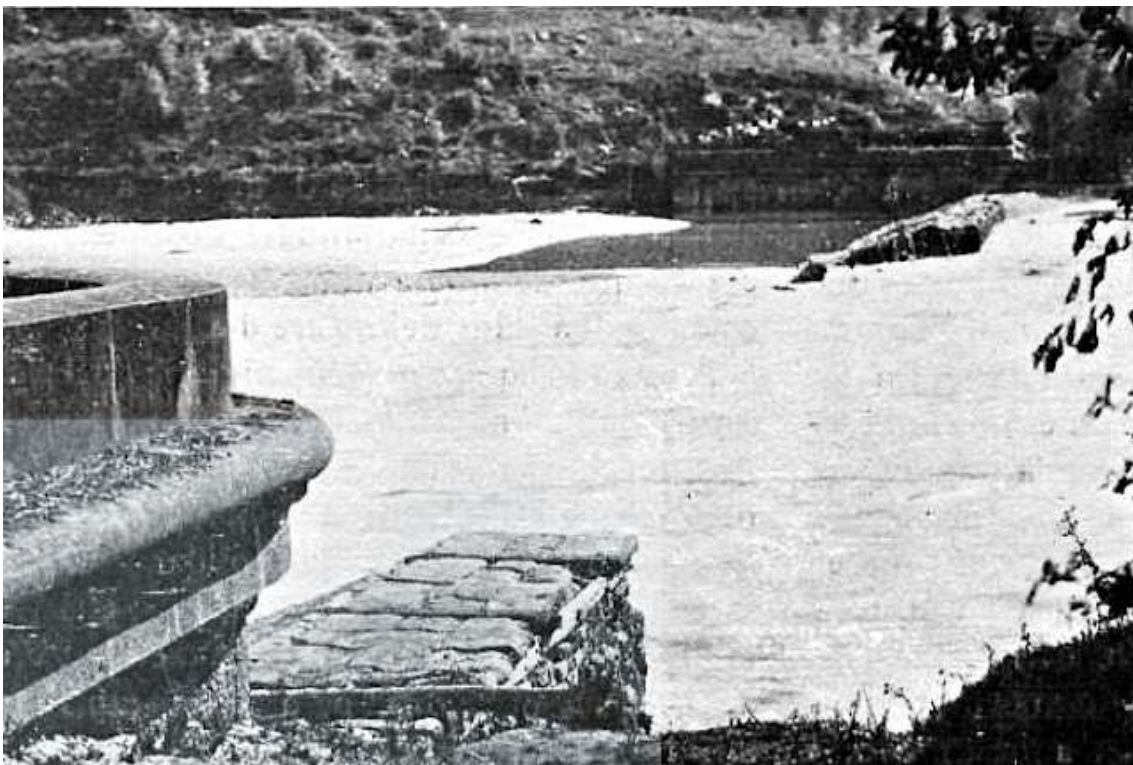
«La Il·lustració Catalana», núm. 233, 17 de novembre.

Foto: Josep Claverol.

La carretera de Calaf a Ponts hagué de patir un altre contratemps, l'esfondrament del terraplè adjacent a l'única arcada del petit riu dit de Bergós o Llobregós, a mig camí entre Calaf i Torà.

LA PRESA DEL CANAL D'URGELL A PONS, DESTRUÏDA
LA CREU DE LA ESQUERRA DEL GRavat INDICA L'ALSADA DE L'AYGUA ENGUANY. L'ANY 1873 ARRIVÀ MOLT
MES AVALL, SEGONS LA INSCRIPCIÓ QUE'S VEU AL ESTREP DEL PRIMER TERME — (Fotografies de Claverol.)

1907. El Canal d'Urgell, Ponts (la Noguera d'Urgell).
«La Il·lustració Catalana», núm. 233, 17 de novembre.
Foto: Josep Claverol.

La presa del Canal d'Urgell a Ponts, des d'on es deriva l'aigua del Segre, va quedar destruïda per l'aiguat del 1907. Aigües avall, la ciutat de Lleida patiria la primera gran riuada del segle XX, llavors amb un riu encara sense

pantans. A Ponts, el Segre va superar l'alçada assolida en la darrera gran avinguda del 1873.

EL CANAL D'URGELL A PONS. VISTA DE L'ENTRADA OBSTRUÏDA Y TAPADA PER
MES DE DOS METRES DE TERRA, ARBRES Y BROSTA — (Fots. de Claverol.)

*1907. El Canal d'Urgell, Ponts (la Noguera d'Urgell).
«La Il·lustració Catalana», núm. 233, 17 de novembre.
Foto: Josep Claverol.*

La força irresistible de l'aigua s'endú tot el que troba, i fa el corrent encara més perillós en topar contra rescloses i ponts. Diria que al fons s'hi divisa la primera casa de comportes del canal, en una imatge presa des del costat oposat a les comportes.